

„ENYÉM A DÖNTÉS!”

Pályázati kódszám: FOF2015 /175

Tananyag a támogatott döntéshozatalról és az oda vezető útról középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók számára
5-8. évfolyam

A tananyag a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. által meghirdetett a Fogyatékos személyek helyi, regionális és országos szervezeteinek működési és szakmai programjainak támogatása kiírt pályázat keretében készült el.

Jelen tananyagot az Oktatási Jogok Biztosa lektorálta.

Készítette: Koncz Nikoletta, gyógypedagógus

Intézmény: Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség
Immánuel Otthona és Fejlesztő Nevelést-Oktatást Végző Iskolája

2015. december

TANANYAG ALAPADATAI

Ajánlott korosztály	5-8. évfolyam
Ajánlott időkeret	30 x 45 perc
A modul közvetlen célja	Az átélést, megértést segítő meséken, tréning elemeken keresztül a tanulókat reális önértékeléshez, mások különbségeinek elfogadásához juttatni. Megismertetni a tanulókat jogaikkal, kötelességeikkel, mások jogainak tiszteletben tartásával. Támogatott döntéshozatalhoz szükséges ismeretek előkészítése.
A modul tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Önismeret • Mindenkinek ugyanolyan jogai vannak • Segítséggel is önálló ember vagyok! • Jogom van a védelemhez! • Jogom van a részvételhez! • Jogaim mellett kötelességeim is vannak! • Dönthetek! • Amit akarok arra szükségem is van? • Támogató/segítő személy • Tájékozodom mielőtt döntök! • Döntés felelőssége • Döntés gyakorlása
Megelőző tapasztalat/Előzetes tudás	<ul style="list-style-type: none"> • testkép, testséma, tulajdonságok • személyes adatok részbeni és bővebb családi kapcsolatok ismerete • alapvető közösségi szabályok ismerete
Ajánlott továbbhaladási irány	<ul style="list-style-type: none"> • közösségi szolgálat keretében idősek meglátogatása, hajléktalanok segítése (ételosztás, sütés-főzés, mosogatás) • saját csoporttársak, osztálytársak körében segítség felajánlása
A kompetenciafejlesztés fókuszai	<p>Személyes kompetencia: önismeret, reális énkép, felelősségtudat, döntésképesség</p> <p>Kognitív kompetencia: figyelem, megismerés, azonosítás, összehasonlítás</p> <p>Anyanyelvi és kommunikációs kompetencia: önkifejezés, társak kommunikációs jelzéseinek megfigyelése és megértése, helyzetnek megfelelő kapcsolatteremtési mód, önálló véleményalkotás</p> <p>Hatékony, önálló tanulás kompetencia: önálló kérdés, felvilágosítás kérés gyakorlása, közös munkában együttműködés, motiváció az ismeretszerzésre, feladattudat, kitartás</p>

	Szociális és állampolgári kompetencia: empátia, véleményalkotás, együttműködés, szolidaritás, tolerancia, önértékelési képesség, segítségkérés, megfelelő segítség elfogadása, önállóság és önérvényesítés igényének kialakítása
Kapcsolódási pontok	A NAT-hoz: Ember és társadalom
	Tantárgyakhoz: Társadalmi ismeretek
	Tematikai egység/fejlesztési cél: Személyi adatok – Önismeret – Társas kapcsolatok Felkészülés a felnőtt létre – Állampolgári ismeretek

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
I. Önismeret				
I/a. Önismeret				
1. óra	<p>„Ilyen vagyok – Mit mutat a tükör?” A tanulók körben ülnek, a tanár megkéri őket, hogy egyenként jelentkezési sorrendben nézzenek a tükörbe, ami köré ültek és egyenként mondják el a társaiknak saját külsejükről alkotott véleményüket. Milyen az arcuk a testük, a ruhájuk, a hajuk, a mozgásuk, pl. milyen a járásuk, hogyan szoktak ülni, mi jellemzi a testtartásukat, fejtartásukat, továbbá milyen a beszéd stílusuk és szófordulataik. Mindenki hozzászólhat a többiek önértékeléséhez, amikor a tanuló befejezte mondandóját.</p> <p style="text-align: right;">45 perc</p>	<p>Önmegfigyelés, reális önismeret fejlesztése, metakommunikáció tudatosítása, fejlesztése.</p>	<p>Frontális osztálymunka – játék Írányított beszélgetés</p>	<p>tükör</p>

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
2. óra „A” verzió	<p>„Ez vagyok én” Gyakorlat kétféleképpen megvalósítató, igazodva a csoporthoz</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A tanulók párokat alkotnak. Az egyik tanuló fekszik a csomagolópapírra. A párja rajzolja körül a papíron. Majd az előző tanuló fekszik a csomagoló papírra, hogy körbe rajzolja társa. Egymás kontúrját apróbb részletekkel kiegészítik, kiszínezik. Minden tanuló bemutatja a társa képét, miközben elmagyarázza, hogy mi mindent fedezett fel a partnerén. 2. Egy önként jelentkező tanuló fekszik a csomagolópapírra, akit körberajzolnak társai. Majd a lerajzolt kontúr különböző részein dolgoznak, hogy befejezzék a portrét. <p>Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milyen lett a portré? • Milyen érzés volt rajzolni? • Milyen érzés volt, amikor téged rajzoltak? <p>45 perc</p>	Önismeret, mások megismerésének fejlesztése	Páros munka – játék irányított beszélgetés	csomagolópapír, a csoport igényeihez igazodóan: filctoll, zsírkréta, festék, ecset, szivacs stb.

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
2. óra „B” verzió	<p>„Az én ingem” A tanulók kitöltik a sablon megfelelő területeit írással, rajzzal, szóképpel, képekkel:</p> <ol style="list-style-type: none"> terület: Neved és egy jellemző tulajdonságod terület: Kedvenc színed terület: A hely ahol a legjobban szeretsz lenni terület: Kedvenc időtöltésed terület: Kedvenc ételed terület: A hely, ahová szívesen elutaznál <p>A tanulók egyenként bemutatják az ingeiket. Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> Volt olyan kérdés, amin sokat kellett gondolkodnod, több lehetőség közül kellett választanod? Bemutatás közben, hogy érezted magad? Kíváncsi voltál mások ingére? Volt akinek, az ingén meglepődtél, vagy új információt adott magáról? Voltak hasonlóságok a társaiddal? <p style="text-align: right;">45 perc</p>	<p>Önismeret fejlesztése. Az egyéni értékek közösségben történő elfogadása, megerősítése. Hasonlóságok és különbségek megvilágítása. A gondolkodás és a beszéd-készség fejlesztése.</p>	<p>Egyéni munka Frontális osztálymunka – játék Irányított beszélgetés</p>	<p>D1 - Az én ingecském sablon, ceruza, színes ceruza, képek, ragasztó</p>

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
3. óra	<p>„Mi lennék, ha ...” A tanulók körben ülnek, az egyes főfogalmak szerinti képek a körben a padlón vannak elhelyezve. A tanulóknak önmagukat kell meghatározniuk, megfogalmazniuk valamilyen élőlény, illetve tárgy képének segítségével. A tanár kérdezi pl., hogy „Mi lennél, ha virág lennél?”. A tanulók választanak képet és annak egy „tulajdonságával” megindokolják a választást, Pl.: „Ibolya, mert az ibolya szerény virág”.</p> <p>Lehet rákérdezni állatra, színre, bútorra, épületre, ételre, italtra, ruhafélére, hangszerre stb., amelyekkel megpróbáljuk önmagunkat jellemezni.</p> <p>Mindenki hozzászólhat a választott képhez és indokláshoz, amikor a tanuló befejezte mondandóját.</p> <p>„Mi lenne a társam, ha...” Választott társ meghatározása az előző feladat kérdéseivel, eszközeivel.</p> <p>Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Magadnak, vagy társadnak volt nehezebb képet választani és a választást megindokolni? • Milyen érzés volt a társad jellemezni, könnyen választottál képet? • Milyen érzés volt, amikor a társad mutatott be téged egy képpel? • Megfelelt neked a kép, amit választott és az indoklás? <p style="text-align: right;">45 perc</p>	Önismeret, mások megismerésének fejlesztése	Frontális osztálymunka – játék irányított beszélgetés	képek

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
4. óra	<p>„Szívek” A tanulók körben ülnek. A kör közepén papírból kivágott, különböző színű szívek vannak kiterítve. Minden egyes szíven egy-egy tanuló neve olvasható, vagy fotója látható. Tanár a következő kérdésekkel ösztönzi a tanulókat „Ismeritek a szíveken látható összes nevet/fotót? Ki kicsoda?” Minden tanuló fölvesz egy másik tanuló nevét/fotóját viselő szívet, akit bemutat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mit szeretek ebben a társamban? • Mit játszottam/csináltam már közösen veled? • Mi az, ami miatt hiányozna, ha nem lenne itt? • Mit mondana valaki más erről a tanulóról, például az egyik tanár, a családja, a tanuló magáról, egy barátja, valaki az osztályból, az iskolából? <p>Minden tanuló beszél a másokról, akihez azután odaviszi az annak a nevét/fotóját viselő szívet. Többiek ezután egészíthetik ki az elhangzottakat, ha akarják, a bemutatás szempontjai alapján. Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milyen érzés volt a társad bemutatni, könnyen tudtál beszélni róla? • Milyen érzés volt, amikor bemutattak? Megfelelt a bemutatás számodra? <p style="text-align: right;">45 perc</p>	<p>Önismeret, mások megismerésének fejlesztése</p>	<p>Frontális osztálymunka – játék irányított beszélgetés</p>	<p>Szívek nevekkkel vagy fotókkal</p>

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
I/b. Önismeret, együttműködés				
5. óra	<p>„Tükörijáték párosan”</p> <p>A tanulók párosával szemben állnak. A tükörkép mindig a szemben álló tanuló, akinek egyidejűleg, szinkronban (gyakorlatilag kis késéssel) kell utánoznia a tükörbe néző társát. A tanulók egymást követően „megrajzolják” a levegőben a kisméretű tükröt, amelybe nézve a mimikájukat próbálják ki, a közepes méretűben a mimikát és gesztikulációt, valamint a teljes alakos tükörben a teljes testmozgást. Egy tanuló egymás után mindig két különböző mozdulatot tesz, majd szerepcsere következik a párok tagjai között. A tanulók mozgássorokat is mutathatnak egymásnak. Különböző érzelmeket, lelki állapotokat is kifejezhetnek a tükörbe nézve, amelyeket a „tükörképnek” nemcsak utánoznia kell, hanem kitalálnia azokat.</p> <p>Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Melyik volt nehezebb kitalálni mit mutatsz, vagy a másikat utánozni? • Jól utánczolt a társad? <p style="text-align: right;">45 perc</p>	Önismeret, mások megismerésének, egymásra figyelés fejlesztése	Páros munka – játék irányított beszélgetés	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
6. óra	<p>„Páros rajzolás” A tanulók párosával rajzolnak a tanár által meghatározott ábrákat, pl. ház, ember, fa, virág, kutya. Mindketten fogják a tollat vagy ceruzát, és anélkül rajzolnak együtt, hogy egymással beszéljenek, sőt egyáltalán nem szabad megszólalniuk. Csak egymás kézmozgásából következtethetnek arra, hogy mit szeretne rajzolni a másik. Többször válhatnak párokat a csoportban, hogy több társsal kipróbálják az együttműködést. A legnehezebb a teljesen kötetlen szabadrajz. Itt még a téma megjelölése sem segíti a párokat. Egyéb nehezítés, ha a ceruza vagy toll nem emelkedhet fel a lapról, amíg nincs kész a rajz.</p> <p>Művek bemutatása az egyes feladatok után Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ki irányított a rajz készítés egyes részeinél, melyik részt ki kezdte el, rájöttél mit szeretne a társad rajzolni? • Hagytad. hogy irányítsanak? <p style="text-align: right;">45 perc</p>	kapcsolat, interakció, együttműködés fejlesztése	Páros munka – játék irányított beszélgetés	papír, toll vagy ceruza

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
II. Mindenkinek ugyanolyan jogai vannak				
7. óra	<p>„Szociometria” A tanár több témát sorol fel, amely alapján a tanulóknak el kell helyezkedni a csoportszobában.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Csoportalkotás szempontjai lehetnek: fiúk-lányok, lakóhely, testvérek száma, kedvenc szín stb. • Lineáris felállítás szempontjai lehetnek: életkor, magasság, hajhossza stb. <p>Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hasonlóságok-különbségek • mindenkinek értékes • mindenkinek ugyanolyan jogai vannak <p style="text-align: right;">20 perc</p>	közös tulajdonságok keresése, csoportkohézió létrehozása	Frontális osztálymunka – játék irányított beszélgetés	
	<p>„Ilyenek a fiúk, ilyenek a lányok” A tanulók körben ülnek. A tanár a csomagoló papír egyik felére felírja „lányok”, másik felére „fiúk”. A tanár kéri, hogy a tanulók mondjanak a két csoportra jellemző tulajdonságokat, majd azok helyénvalóságát elemzik. Megbeszélés tapasztalata, hogy az előítéletek emberek nagyobb csoportjaira vonatkozó sematikus megállapítások, melyek egy a csoporthoz tartozó konkrét személyre vonatkozóan nem feltétlenül érvényesek és fennállóak.</p> <p style="text-align: right;">25 perc</p>	Társak és a másik nem jobb megismerése, megértése	Frontális osztálymunka – játék irányított beszélgetés	csomagoló papír két különböző színű filctoll

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
8. óra	<p>„Gyerekek a világ minden tájáról” Tanulók körben ülnek, tanár középre pakolja képeket. Tanulók csoportosítsák a képeket hasonlóságok alapján. Például: lányok-fiúk, idősebbek-fiatalabbak, hajszín alapján, ahol gyerekek beszélgetnek egymással, vagy játszanak, stb. Tanár az alábbi kérdéseket teszi fel, hogy a világ különböző részein élő gyerekek közötti hasonlóság tudata fejlődjön a tanulóknál:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mi volt azonos a képen látható gyerekeknél? • Mi volt a különböző? • Voltak olyan dolgok a képen, amiket nem ismertetek fel? • Mit gondoltok, ha a képen látható gyerekek ide jönnének, felismernétek őket? • Mit szeretnél, hogy bánjanak veled, ha el kellene menned az ő iskolájukba? Miért? • Képzeljétek el, hogy a képen látható gyerekek ide jönnek meglátogatni az iskolátokat. Mit mondanátok a többi osztályban lévő gyerekeknek, hogyan bánjanak az ide látogató gyerekekkel? 	Hasonlóság felismerése nemzetiségre, nemre, vagy etnikai csoportra való tekintet nélkül	Frontális osztálymunka – játék irányított beszélgetés	képek

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
III. Segítséggel is önálló ember vagyok!				
9. óra	<p>Akadály A tanár egy önként jelentkezőnek beköti a szemét a kiindulási pontra állítja. A csoport többi tagját instruálja, segít nekik abban, hogy terem berendezéseiből akadályt építsenek. A tanár az akadályjárót kíséri, segíti az akadályok kikerülésében és cél elérésében. Ezt még kétszer megismétlik más önként jelentkező tanulóval. A tanulók e közben megfigyelhetik a tanár segítő magatartását, instrukcióit az akadályjárónak. Ezután két önként jelentkezőt kér a tanár, akik közül az egyik irányító, a másik akadályjáró lesz, és most ők hajtják végre a feladatot. Ezt addig ismétlik, míg van vállalkozó az akadályjárásra.</p> <p>Kerekesszékes csoport esetén a bemutatás után a tanárt irányítják a tanulók, hogy merre kerüljön a bekötött szemű akadályjáró társukkal.</p> <p>Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hogy érezted magad, bekötött szemmel, megbíztál a segítődben? • Milyen érzés volt vezetni a bekötött szemű társadat? <p style="text-align: right;">25 perc</p>	Bizalom, önismeret, csoportépítés, segítő kapcsolat fejlesztése	Frontális osztálymunka – játék Irányított beszélgetés	szemkendő

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
	<p>„Milyen segítségre van szükséged” Tanulók körben ülnek, tanár középre pakol szóképeket, képeket (szemüveg, kerekesszék, járókeret, mankó, bot, fejpálca, kommunikátor, segítő, kísérő, hallókészülék, kommunikációs könyv, fehér bot, egyszerű magyarázatok, könnyen érthető könyv, ortopéd cipő stb.). Tanulók válasszák ki mi az, amire szükségük van, ahhoz, hogy minél önállóbbak legyenek. Egyenként mutassák be, amiket választottak és indokolják, hogy miben segít a választott dolog. 20 perc</p>	Segítség szükségességének felismerése	Frontális osztálymunka – játék Irányított beszélgetés	szóképek, képek
10. óra	<p>„Képességfa” Tanár előzetesen elkészít nagy csomagoló papíron egy fát annyi ággal, ahányan a csoportban vannak, levelekkel és virágokkal, a tanulók előre kiszínezhetik, kifesthetik napközis foglalkozáson. A tanulók körben ülnek, fa rajz közepén. Minden tanuló választ egy ágat, az ágak egy-egy tanulót jelképeznek. Az ágakat a tanulók nevével vagy fotójukkal megjelölik. Az ág levelei egy-egy megszerzett tudásról, képességről tanúskodnak: pl. tudok úszni, írni, olvasni stb. Az ág virágai egy-egy önállósághoz szükséges segítő eszközt, személyt jelenítenek meg. Képességeket és segítségeket a tanulók beírhatják, beragaszthatják kiválasztott szókép vagy kép formájában. 45 perc</p>	Önismeret fejlesztés, énazonosság-tudat erősítése	Frontális osztálymunka – játék Irányított beszélgetés	csomagolópapír, ceruza, filctoll, ragasztó, szóképek, képek, fotók

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
IV. Jogom van a védelemhez!				
11. óra	<p>Szutyeyev: A gomba alatt Tanulók körben ülnek. Tanulók egyéni képességeitől függően aktívan, vezetett aktívan, passzívan közösen elmutogatják „Gomba, gomba” c. mondókát</p> <ul style="list-style-type: none"> • Miért jó, hogy van a gombának kalapja? Miért szereti a gomba az esőt? Ti szeretitek-e? Ti hogyan véditek meg magatokat az esőtől, hogy ne ázzatok el? <p>Szerepek kiosztása kétféleképpen történhet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tanulók húznak a szóképek vagy kép kártyákból • tanulók jelentkeznek az egyes szerepekre <p>Szereplők fejdísz vagy kitűzőt kapnak, A tanár elmondja, hogy a felaggatott lepedő a képzeletbeli gomba kalapja. Elered első, elsőnek a hangya bújik a kalap alá. Ezután a további szereplők a tanár segítségével játszó el a párbeszédet, után mondvá vagy mozdulattal, gesztussal kísérvé. Miután róka is sorra került a tanár jelzi, hogy elállt az eső kisütött a nap, kibújhatnak a gombakalapja alól. Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milyen érzés volt, amikor megtaláltad a gombát illetve beengedtek titeket alá? • Milyen érzés volt, amikor a róka keresett illetve kereste a társatokat <p>Mesefelolvasása Tanulságok rögzítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mindenkinek joga van a védelemhez • Nektek is segíteni kell másokat megvédeni. <p style="text-align: right;">45 perc</p>	Védelem fontossága, védelemhez való jog megerősítése, mások védelmére figyelem felhívás	Frontális munka, csoport munka - irányított beszélgetés, utánzás, játék	P1 A gomba alatt P2 Gomba, gomba szereplők szóképek vagy kép kártyái, fejdísz vagy kitűző, lepedő

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
12. óra	<p>„Érints meg gyengéden!” „Úgy bánj másokkal, ahogyan szeretnéd, hogy veled bánjanak” A tanulók sorban egymás mögött ülnek. Egyszerű, gyengéd vállmasszírozást végeznek az előttük ülőn. Majd mindenki megfordul, és megmasszírozza annak a vállát, aki korábban őt masszírozta. Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milyen érzés volt, amikor masszíroztak? Milyen érzés volt másvalakit masszírozni? • Mi történne akkor, ha valaki durva lenne ahhoz a személyhez, akit masszírozott? Mi történne, ha mi fordulnánk hátra? Miért? • Hogyan masszíroznád az előtted ülőt, ha azt akarnád, hogy téged gyöngéden masszírozzanak? • Ismersz ehhez hasonló példát a valódi életben? <p style="text-align: right;">20 perc</p>	Ösztönzés mások jogainak tiszteletben tartása annak érdekében, hogy mások is tiszteljék a tanulók jogait.	Frontális osztálymunka – játék Irányított beszélgetés	
	<p>MONDO Beszélgetés a kártyákról</p> <ul style="list-style-type: none"> • Történt már ilyen veletek, mit éreztetek akkor? • Szóltál valakinek, kinek? • Mi lenne a helyes viselkedés segítő részéről? <p>Tanulságok rögzítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mindenkinek joga van a tisztelethez, védelemhez • Tudatosítani, hogyha sérelem éri kihez fordulhat. <p style="text-align: right;">25 perc</p>	Tisztelethez, védelemhez való jog megerősítése	Irányított beszélgetés	MONDO Tisztelettel segítsenek, gondozzanak témakörből 5, 6, 7, 9, 10-es kártya

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
V. Jogom van a részvételhez!				
13. óra	<p>„Körön kívül” A csoport tagjai egymás mellett állva szorosan a kör közepe felé fordulnak, az egyik önként jelentkező a körön kívül körbe jár. Az a feladata, hogy sokféle módszerrel próbálkozzon bejutni a körbe. A csoport tagjai álljanak olyan szorosan, hogy ne legyen könnyű bejutni a kör belsejébe. A csoport ne engedje be, csak akkor, ha valami olyasmit csinál, aminek hatására kénytelenek beengedi. Ezután más tanulókkal párszor megismétlik a gyakorlatot. A gyakorlat végén a tanulók visszaülnek a helyükre és megbeszélik a gyakorlatot. A gyakorlat során átél megosztják egymással.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milyen érzés volt kint lenni, és hiába próbálkozni a bejutással? • Milyen érzés volt végül valahogy bejutni? • A körben lévők hogyan élték meg a helyzetet? <p style="text-align: right;">20 perc</p>	Részvételhez való jog megerősítése	Frontális osztálymunka – játék Irányított beszélgetés	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
	<p>„Szabadidős tevékenység választása” Tanulók körben ülnek, középen különböző szabadidős tevékenységek (színház, mozi, úszás, koncert, meccs stb.) képei közül válasszanak a tanulók, mit csinálnak legszívesebben szabadidejükben. Ezután egyesével mutassák be a csoport többi tagjának mit választottak és miért. Középen különböző segítő megoldások (lift, rámpa, segítő, piktogramok, támogató szolgálat stb.) képei melyek a közül a tanulók válasszanak a szerint, hogy milyen segítségre van szükségük ezeknek tevékenységeknek az eléréséhez?</p> <p style="text-align: right;">25 perc</p>	Részvételhez való jog megerősítése	Frontális osztálymunka – játék Írányított beszélgetés	képek
14. óra	<p>„Mindenki iskolája” A tanulók körben ülnek, középen képek (lift, színpad, játszótér, tornaterem stb.). A tanár arra kéri őket, hogy gondolják végig, mire van szükség egy iskolában, hogy ott mindenki tanulni tudjon. Minden tanuló mondja el számára milyen az ideális iskola. Egymás gondolatainak meghallgatásából és a vélemények egyeztetéséből kirajzolódhat egy ideális iskola képe. Nagy csomagoló papíron egy ház körvonalai, erre ragasztják fel a tanulók azokat a dolgokat, amit szükségesnek gondolnak egy ideális iskolához, díszíthetik, rajzolhatnak hozzá.</p> <p style="text-align: right;">45 perc</p>	Részvételhez való jog megerősítése Saját vélemény kifejtése, a társak meghallgatása és ezek egyeztetése	Frontális osztálymunka – játék Írányított beszélgetés	képek, csomagolópapír, filctoll, ragasztó

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek
VI. Jogaim mellett kötelességeim is vannak!				
15. óra	„Igazolványok” Minden tanuló előkészíti az igazolványát (személyazonosító, diák, vagy hatósági igazolvány, amivel rendelkezik) Igazolványok megvizsgálása, milyen adatok vannak rajta, miért van igazolványunk. Tanár elmondja: hogy minden ember valamelyik ország állampolgára. Minden állampolgárnak van valamilyen igazolványa. Az állampolgárság azt jelenti, hogy vannak jogaink és kötelességeink. 20 perc	Állampolgárság tudatosítása	Frontális osztálymunka Irányított beszélgetés	igazolványok
	„Jogok-kötelességek” Jogok és kötelességek párosítása Felragasztása kategóriánként kartonokra, vagy egymás mellé csomagoló papírra. Tanulók mondhatnak még további odatartozó kötelességeket is, amit felírnak a többi közé. 25 perc	Jogok és kötelességek tudatosítása	Frontális osztálymunka Irányított beszélgetés	csomagolópapír vagy kartonok, ragasztó, P3 Jogok és kötelességek mondatok (bővíthető, csak ötletadóak)
16. óra	„Házirend-csoportrend” Könnyen érthető házirendből kiválogatott szabályok áttekintése, megbeszélése, hogy ezek miért fontosak, mi történik akkor, ha nem tartja be valaki a szabályokat. Ezek alapján csoportrend összeállítása, kiegészítése újabb szabályokkal 45 perc	Szabályok fontosságának tudatosítása	Frontális osztálymunka Irányított beszélgetés	Könnyen érthető házirend

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
VII: Dönthetek!				
17. óra	<p>„Mi a döntés?” Tanulók körben ülnek, a tanár irányításával megbeszéljük:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mi a döntés? • Milyen döntést hoztál ma? • Miben döntöttél? • Könnyen hozol döntést? • Mindig te döntesz, vagy van olyan, hogy helyetted döntenek? Ha helyetted döntenek, megkérdezik a véleményed? • Van aki megmondja, mit kell tenned? Miben dönt helyetted? <p>Tanár elmagyarázza a helyettes és a támogatott döntés közötti különbséget.</p> <p style="text-align: right;">20 perc</p>	Döntés fogalmának megértése	Frontális osztálymunka Irányított beszélgetés	
	<p>„Döntéstábla” Táblára vagy csomagoló papírra a tanár felrajzolja döntéstáblát. Minden kérdést végig vesznek a tanulókkal, a tanulók nevét oda írja (nevét vagy képét oda rögzíti) ami igaz rá. Végül a tanulók által adott válaszok közötti hasonlóságok és különbségek megfigyelése, megbeszélése.</p> <p style="text-align: right;">25 perc</p>	Döntés fogalmának, döntéshozó fogalmának megértése	Frontális osztálymunka Irányított beszélgetés	P4 Döntéstábla

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
18. óra	<p>Szutyetjejev: Az alma Szerepek kiosztása kétféleképpen történhet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tanulók húznak a szókép vagy kép kártyákból • tanulók jelentkeznek az egyes szerepekre <p>Szereplők fejdísz vagy kitűzött kapnak, A tanár elmondja, hogy már lehullottak a falevelek és csak egy alma maradt a fán és nyuszi akárhogy ugrált, nyújtózott nem érte el. Ezután a további szereplők a tanár segítségével eljátszák a párbeszédet után mondva vagy mozdulattal, gesztussal, mozgással kísérvé.</p> <p>Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milyen érzés volt, hogy nem tudtad megszerezni az almát illetve nem tiéd lett? • Milyen érzés volt veszekedni az almáért? • Igazságosan döntött a medve? <p>Mesefelolvasása Tanulságok rögzítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Helye döntéshez fontos mások véleményét meghallgatni, tájékozódni. • Döntéshez lehet segítséget kérni <p style="text-align: right;">45 perc</p>	Igazságos döntés megértése	Frontális munka, csoport munka - irányított beszélgetés, utánpótlás, játék	P5 Szutyetjejev: Az alma

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
VIII. Amit akarok arra szükségem is van?				
19. óra	<p>„Mire van szükségem, mire vágyom,“ Tanulók asztal körül ülnek, középen képes újságok. Keressenek olyan dolgokat bennük, amire szükségük van Fontos tisztázni, hogy ezek olyan dolgok, amelyek az élethez kellenek: ennivaló, innivaló, ruha stb. Ezután keressenek olyan dolgokat, amire vágnak. Olyan dolgokat, amelyek nem nagyon kellenek, de vágnak rá. Két kartonra vagy csomagoló papírra kerülnek fel a szükségletek, illetve vágyak. Minden tanuló bemutatja mit választott és miért. A szükségletek kartonra felkerülő képekhez lényeges a csoportkonszenzus. Szükségletek tábló kiegészítése: A tanár elmondja, hogy vannak alapvető szükségletek, amelyek már fent vannak a táblón. Arra kéri a tanulókat, hogy gyűjtsenek és írjanak fel vagy rajzoljanak fel olyan szükségleteket, amelyek boldogsághoz, biztonságos, emberi mivoltukhoz lényegesek. Pl.: barátok, szeretet, család, testvér, szülő stb.</p>	<p>Vágyak és a szükségletek, valamint az alapvető, illetve az önkitaljesítést szolgáló szükségletek közötti különbségtétel</p>	<p>Frontális osztálymunka Irányított beszélgetés</p>	<p>újságok, olló, ragasztó, csomagoló papír vagy karton, újság</p>

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
20. óra	<p>Szutyetjej: Micsoda madár ez? A tanulók félkörben ülnek táblánál. A tanár elmondja, hogy élt egyszer ostoba, irigy liba, aki minden madárban irigyelt valamit. Kiteszi a liba nagy képét a táblára. Egyenként mutatja a madarak képét és arra kéri a tanulókat, hogy találják ki, mire lehetet irigy a liba az egyes madaraknál, melyik testrészüket szerette volna elcserélni a sajátjával. Minden bemutatott madár után az elcserélt testrészeket felragasztja elhelyezkedésüknek megfelelően. A végén megkérdezi a tanulók véleményét, hogy tetszik e nekik az „új” liba. Mesefelolvasása Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Szüksége volt a libának más madarak testrészére? • Hasznát vette az új testrészeknek? <p style="text-align: right;">45 perc</p>	Vágyak és szükségletek közötti különbségtétel	Frontális munka, csoport munka - irányított beszélgetés, utánzás, játék	P6 Szutyetjej: Micsoda madár ez? Liba képe nagyban, madarak képei, Elcserélt testrészek kivágva, ragasztó, karton

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
IX. Támogató/segítő személy				
21 óra	<p>„Bizalom”</p> <p>A tanulók párt választanak. A párok közül az egyik lesz aki nem lát, a másik a vezető. A vezetőnek úgy kell irányítania a társát, hogy minél inkább biztonságban érezhesse magát. Akinek nincsen bekötve a szeme, az hátulról tegye a társa két vállára a két kezét, és szavak nélkül vezesse őt a teremben. A tanár a következőket mondja: „Lehetőleg senkivel se ütközz össze, vigyázz társad testi épségére.” Hozzá lehet még tenni a feladathoz olyan elemeket is, melyek más irányítási módszereket tartalmaznak: például karok érnek össze, csak a mutatóujj ujjbegyei érnek össze. Kis idő után párcsere, a látóból lesz a nem látó, és őt fogja vezetni a társa. A megbeszélés során a tanár az élmények, érzések megfogalmazását szorgalmazza:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ki hogyan érezte magát a vezetett és vezető helyzetben? Melyik volt nehezebb számodra? • Bízta a társadban? <p>Tanulságok rögzítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fontos, hogy megbízhass abban, aki segít neked! • Fontos, hogy megbízhass abban, aki segít neked a döntésben! <p style="text-align: right;">20 perc</p>	Bizalom, kommunikáció, önismeret fejlesztés, együttműködés, egymásra figyelés	Páros munka – játék, Irányított beszélgetés	szemkendők

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
	<p>„Kiben bízhatok?” Tanár megkéri a tanulókat, hogy gondoljanak olyan személyre, akiben megbíznak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milyen, jellemzői, tulajdonságai vannak? • Miért bízol benne? <p>Tanár megkéri a tanulókat, hogy gondoljanak olyan személyre, akiben nem bíznak meg:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milyen, jellemzői, tulajdonságai vannak? • Miért nem bízol benne? • Elmondanál egy titkot annak, akiben nem bízol meg? • Hogyan tudod meg valakiről, hogy megbízhat-e benne? <p style="text-align: right;">25 perc</p>	Pozitív és negatív tulajdonságok felismerése	Írányított beszélgetés	
22. óra	<p>„Kapcsolati körök” A tanár megkéri a tanulókat, hogy gondolják végig, hogy egyes döntésekben ki az, aki tudna nekik segíteni, tanácsot adni. Ezek az emberek lehetnek olyanok, akit szeretnek vagy ismernek, vagy olyan segítő, akinek ez a munkája. Minden tanuló készítse el a maga kapcsolati körét. Egyenként mutassák be a többi tanulóknak, hogy melyik kapcsolati köréből ki az aki, segíthet neki egy döntésben, milyen döntésben tudna tanácsot adni.</p> <p style="text-align: right;">30 perc</p>	Annak felismerése, hogy a jó támogatás/segítés alapja a tisztelet, megbecsülés, bizalom	Frontális osztálymunka Írányított beszélgetés	D2 – Kapcsolati körök

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
	<p>„Milyen a megfelelő támogató?” A tanár állításokat sorol föl vagy tesz ki papírcsíkokon. Ezekből kell a tanulóknak kiválasztani milyen tulajdonságokkal kell a támogatónak rendelkeznie, hogy jól tudjon döntéseikben segíteni. Pl: tisztel engem, jól ismer, türelmes, mindent elmagyaráz, amit nem értek, türelmetlen, kiabál velem stb. Beszéljék meg, hogy amelyeket nem választották a tanulók, miért nem.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>Annak felismerése, hogy a jó támogatás/segítés alapja a tisztelet, megbecsülés, bizalom</p>	<p>Frontális osztálymunka Írányított beszélgetés</p>	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
X. Tájékozodom mielőtt döntök!				
23 óra	<p>„Szigetek” A padlóra különböző nagyságú köröket helyez vagy rajzol a tanár. A tanulók a körök között sétálnak. A körök szigetek, amelyekre a résztvevőknek egy adott jel után (taps vagy zene leállítása) be kell lépni legalább egy lábbal. Minden fordulóban egy szigettel kevesebb marad. Az utolsó fordulóban a tanár csak egy nagy kört hagy, ahová mindenkinek be kell lépni, egymást megtartva. Érzések, élmények megbeszélése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Segítettek-e a társaid? • Kértél e segítséget? • Könnyen vagy nehezen jutottál a szigetre? stb. <p style="text-align: right;">25 perc</p>	Együttműködés, egymásra figyélés, egymás segítése, segítségkérés	Frontális osztálymunka – játék Irányított beszélgetés	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
	<p>„Mindennapi döntéseink- Mit veszel fel reggel?” A tanulók asztal körül ülnek, az asztalon, különböző ruhadarabok képei. Tanár kéri a tanulókat, hogy gondolják végig, hogy mire kell figyelni, hogy a megfelelő ruhát vegyék fel reggel. Ötletek gyűjtése. Pl.: időjárás, program, kényelem stb. A tanár különböző lehetőségeket vázol és/vagy mutat képen. Tanulók válasszák ki az adott lehetőséghez a megfelelő ruhákat, indokolják, miért azt választották. Lehetőségekre példa: téli hideg, ünnepség az iskolában, úszásra megyünk könnyen áttudják öltözni stb. Tanulságok rögzítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mielőtt döntök, tájékozodom! • Segítséget, tanácsot kérek, ha nem tudok dönteni, hogy jó döntést hozzak! <p style="text-align: right;">20 perc</p>	Tájékozódás, információszerzés	Frontális osztálymunka Irányított beszélgetés	ruha képek, időjárás képek, tevékenység képek

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
24. óra	<p>„Kirándulás” A tanár elmondja, hogy kirándulást szerveznek az iskolában, amire jelentkezni lehet. Milyen kérdéseket tennél fel, mit kellene tudnod, hogy dönteni tudj? Kérdések összeírása. Pl.: mikor lesz, nem ütközik e más programmal, hova megyünk, mivel, jöhet velem valaki, kik jönnek, mi lesz program, mikor indulunk, érkezünk stb. Kiket kérdeznél meg? Honnan szereznél információt? Pl.: szervező, barátok, szülő Mérleg két serpenyője: döntést befolyásoló dolgok, mi szól mellette, mi ellene. Mérleg két serpenyőjére felírni ezeket. Tanulságok rögzítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mielőtt döntök, tájékozódok! • Segítséget, tanácsot kérek, ha nem tudok dönteni, hogy jó döntést hozzak! • Döntés melletti és ellen szóló érvek gyűjtése segíthet, hogy jó döntést hozzak! <p style="text-align: right;">45 perc</p>	Információk alapján döntés, mérlegelés	Frontális osztálymunka Írányított beszélgetés	csomagoló papír, filctoll csomagoló papíron nagy mérleg rajz

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
XI. Döntés felelőssége				
	<p>„Rossz döntések” A tanár arra kéri a tanulókat, hogy gondolják végig, volt e olyan, hogy rosszul döntöttek. Egyenként mesélik el, mi volt ez rossz döntés, mi volt a rossz döntés következménye, tudják e már hogyan kellett volna inkább dönteni stb.</p> <p style="text-align: right;">25 perc</p>	döntés felelősség tudatosítása	Frontális osztálymunka Irányított beszélget	
25. óra	<p>„Döntések következményei” Példákon keresztül bemutatni, hogy lehetnek egy döntésnek jó vagy rossz következményei lehetnek. Pl.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tél van, hideg van. Mit veszel fel? Lehetséges következmények: fájni fogsz, megfázol, jól érzed magad, nem fázol stb. • Ebédválasztás. lehetséges következmények: jól laksz, éhen maradsz, megfájdul a hasad stb. • Hazamész olyannal, akit nem ismersz? Lehetséges következmények: bántani fog, elveszi pénzed stb. <p style="text-align: right;">45 perc</p>	döntés felelősség tudatosítása	Frontális osztálymunka Irányított beszélget	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
26. óra	<p>„A sajtok elosztása” A tanár elmeséli, hogy volt két macska, aki nem bízott meg egymásban, így a majomra bízták, hogy ossza el a sajtojukat. Minden tanuló kap egy adag só liszt gyurmát. Feladat, hogy próbálják meg két egyenlő részre elosztani. Amikor kész vannak a tanulók, egyenként megfigyeli többi tanuló, hogy sikerült e társuknak egyenlően elosztani társuknak a gyurmát. Szemrevételezés után le is mérik. A tanár elmondja, hogy a tanulók jó szándékkal osztották a gyurmát, mégis milyen nehéz pontosan kétfelé osztani mérleg nélkül. A macskák rosszul döntöttek, mert a sajtot olyanra bízták, aki nem jó szándékkal akarta elosztani azt. Mese felolvasása Tanulságok rögzítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mivel nem bíztak meg egymásban macskák, rosszul döntöttek és éhen maradtak • Mit kellett volna tenni a macskáknak? <p style="text-align: right;">45 perc</p>	döntés felelősség tudatosítása	Frontális osztálymunka Irányított beszélgetés	P7 – A sajtok elosztása Só-liszt gyurma. mérleg

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek
XII. Döntés gyakorlása				
27. óra	Döntések meghozatala a záró program témájára (pl.: cukrászda, gyorsétterem, játszóház, mozi stb.): Lehetőségek kivetítése projektorral, részletek bemutatása a résztvevőknek, majd egyéni választás. Szavazatok rögzítése. Eredmény megbeszélése. Döntések meghozatala a záró program helyszínére: Lehetőségek kivetítése projektorral, részletek bemutatása a résztvevőknek, majd egyéni választás. Szavazatok rögzítése. Eredmény megbeszélése 45 perc	Egyéni, közös döntés, konszenzus gyakorlása	Frontális osztálymunka Irányított beszélgetés	lehetőségek képei
28. óra	Tevékenységre felkészülés: <ul style="list-style-type: none"> • Viselkedési szabályok • Önálló rendelés vagy jegyvásárlás lépései • Önálló rendelés, vagy jegy vásárlás gyakorlása szituációs játékkal 45 perc	Egyéni, közös döntés, konszenzus gyakorlása	Frontális osztálymunka Irányított beszélgetés, szituációs játék	
29- 30 óra	Közös döntés szerinti záró tevékenység 90 perc	Közös döntés élményének átélése		

SEGÉDANYAG

Módszertani ajánlás

Időfelhasználás:

A tananyag 30 óráját érdemes időben nem távol megvalósítani.

Tér-terem elrendezés:

Fontos, hogy a teremben egyaránt legyen lehetőség az egymás felé fordulásra, a vetítésre és a csoportos munkára is, a terem könnyen átrendezhető legyen.

Csoportok:

Csoport és páros gyakorlatoknál az önként szerveződés támogatása elsődleges, de amennyiben a csoportdinamika szempontjából a tanár úgy ítéli meg eltérhet ettől.

Speciális javaslatok a fejlesztendő kompetenciával kapcsolatban:

Kifejezetten a pozitív tulajdonságok és értékek megerősítése a tananyag elemeiben.

Speciális javaslatok az értékeléssel kapcsolatban:

A foglalkozás jellege olyan, hogy elsősorban érzékenyíteni akarja a tanulókat, amivel nincs összhangban az értékelés szándéka. Az értékelő szakaszok ezért hiányoznak a modulból

Személyes érzékenység figyelembevétele:

Az ismeretszerzés, a feldolgozás és alkalmazás során vezetésre, segítségre, folyamatos irányításra van szükség. Nagy hangsúlyt kap az egyéni differenciálás.

P1 Szutyjev: A gomba alatt

A hangyát egyszer utolérte egy nagy eső. Hova bújjék előle? Egy apró kis gombát látott meg a Hangya a tisztáson, odaszaladt és elbújt a gomba kalapja alá. Üldögél a gomba tövében, várja, hogy elálljon az eső. Ámde az eső egyre jobban zuhogott.

Egy agyonázott Pillangó vánszorgott a gombához. -Hangyácska, Hangyácska, engedj ide engem is a gomba alá! Úgy eláztam, nem tudok repülni!

-Már hogyan is engednék - kérdezte a Hangya -, hiszen magam is csak éppen elférek alatta?!

-Sebaj! Kis helyen is elférnek, akik szeretik egymást. Erre aztán a Hangya beeresztette a Pillangót a gomba alá. Az eső meg egyre csak zuhogott.

Futva jön Egérke. -Engedjete a gomba alá engem is! Patakokban folyik a víz rajtam!

-Ugyan hogyan engedhetnék ide? Nincs itt már szabad hely.

-Húzzátok magatokat összebb egy kicsit! Összebb húzták magukat és beengedték az Egérkét a gomba alá. Az eső zuhogott, sehogy sem akarta abbahagyni.

Arra ugrándozott a Veréb, és így sírt-rítt: -Megázott a tollacskám, megfáradt a szárnyacskám! Engedjete be engem is a gomba alá megszáradni, megpihenni, az eső végét kivárni!

-Nincs már több hely!

-Húzódjatok összebb, nagyon kérlek benneteket! -Na jól van. Összébb húzódtak - jutott hely a Verébnek is.

Ekkor a Nyúl ugrott ki a tisztásra, és meglátta a gombát. -Bújtassatok el! - kiáltozta. - Mentsetek meg! Üldöz a Róka!

-Sajnálom a Nyulat - szólt a Hangya. - Tudjátok mit? Húzódkodjunk összebb!

Alighogy, a Nyulat elrejtették, odaért a Róka is. -Nem láttátok a Nyulat? - kérdezte.

-Nem láttuk bizony!

Közelebb lopakodott a Róka, és szaglászni kezdett. -Nem itt bújt el?

-Ugyan, hogy bújhatott volna ide? Megcsóválta a farkát a Róka, és elment.

Közben az eső is elállt, a nap is kisütött. Előbújtak a gomba alól mindahányan, és örvendeztek.

A Hangya elgondolkozott, és azt mondta: -Hát ez hogyan történhetett? Először még nekem is alig volt helyem a gomba alatt, a végén mégis mind az öten elfértünk!

-Brehehehe! Brehehehe! - heherészett valaki. Mindannyian odanézték: a gomba kalapján ült a Béka, és jóízűen nevetett: -Ó, ti okosok! Hiszen a gomba... A mondatot abbahagyta, őket pedig otthagya. Mindannyian a gombára néztek, és nyomban kitalálták, hogyan történhetett az, hogy előbb egynek is alig akadt helye a gomba alatt, a végén mégis mind az öten elfértek.

P2 Gomba, gomba

Gomba, gomba, gomba – Öklök összeütése

Nincsen semmi gondja - Nyitott kezek forgatása (nem mutatás)

Ha az eső esik rája - Eső esés mutatása

Nagyra nő karimája – Nagy karima mutatása

Az esőt csak neveti – Mosolygó száj mutatása ujjakkal

Van kalapja teheti – Fejtető érintése

P3 Jogok és kötelességek

Jogaim	Kötelességeim
Jogom van az élethez	Vigyáznom kell más életére, testi épségére
	Vigyáznom kell az életemre, testi épségemre
Jogom van az egészségügyi ellátáshoz	Vigyázok az egészségemre
	Részt veszek szűrővizsgálaton, felülvizsgálaton
	Egészségesen étkezem
Jogom van tanulni	Nem hiányzok indokolatlanul az iskolából
	Elkészítem a házi feladatot
Jogom van elmondani a véleményemet	Meghallgatom mások véleményét
	Elfogadom mások véleményét

P4 Döntéstábla

Döntés	Én döntök	Szüleim döntenek	Barátaim döntenek	Segítő dönt	Valaki más dönt
Ki dönt arról, hogy kivel barátkozhatsz?					
Ki dönt arról, hogy milyen ruhát vehetsz fel?					
Ki dönt arról, hogy mit eszel?					
Ki dönt arról, hogy mit csinálsz a szabadidődben?					
Ki dönt arról, hogy mi lesz a hétvégi programod?					
Ki dönti el, hogy mikor kell lefeküdnöd?					
Ki dönti el, hogy mit nézhetsz a tévében?					
Ki dönti el, hogy milyen tisztálkodószert használhatsz?					

P5 Sztyejev: Az alma

Késő ősre járt az idő. A fákról már réges-régen lehullottak a levelek, egyedül csak a vadalmafa legtetetjén árválkodott egyetlen alma. Nyúl futott át az erdőn, és meglátta az almát. Hogyan lehetne megszerezni? Nagyon magasan van - nem tud odáig felugrani.

- Kárr - kár! Körülnéz a Nyúl, és meglátja, hogy a szomszédos fenyőfán ott üldögél a Varjú, és jóízűen nevet rajta.

- Hallod-e, Varjú koma! - kiáltotta a Nyúl. - Szakítsd le nekem az almát. Varjú átrepült a fenyőről a vadalmafára, és letépte az almát. De az kiesett a csőréből, le a földre.

- Köszönöm szépen, Varjú koma! - kiáltotta a Nyúl, és fel akarta venni az almát, de az - uramfia, mit látnak szemei?! - szusszant egyet és elszaladt.

- Hát ez meg miféle csoda? Megijedt a Nyúl, de aztán rájött, mi történt. Az alma a fa alatt összegömbölyödve alvó Sündisznócska hátára pottyant. Az álmából fölriasztott Sündisznócska ijedtében futásnak eredt, és tuskéin magával vitte az almát is.

- Állj meg, állj meg! - kiáltozott a Nyúl.

- Hová viszed az almámat?

- Ez az én almám. Leesett a fáról, és én elkaptam. Nyúl odaugrott Sündisznócskához.

- Azonnal add vissza az almámat! Én találtam rá! Odarepült hozzájuk a Varjú is.

- Felesleges vitáznotok, ez az én almám, én téptem le a fáról, magamnak! Sehogy sem tudtak megegyezni, mindegyikük a magáét hajtogatta, kiabálta: - Ez az én almám, az enyém! Veszekedésük felverte az erdő csendjét. Verekedésig fajult a dolog: a Varjú csőrével belecsípett a Sündisznócska orrába, a Sündisznócska tuskéival megszúrta a Nyulat, a Nyúl pedig oldalba rúgta a Varjút. Ekkor ért oda hozzájuk a Medve. Rájuk bömbölt:

- Mi történik itt?! Mi ez a lárma?! Azt felelik neki a verekedők:

- Medve, te vagy itt az erdőn a leghatalmasabb, a legbölcsebb. Légy te a bíró. Azé legyen az alma, akinek te ítéled. Ezzel elmesélték a Medvének, hogy s mint esett a dolog. Medve gondolkodott, töprengett egy ideig, megvakarta a füle tövét, aztán megkérdezte:

- Ki találta az almát? - Én! - felelte a Nyúl.

De ki tépte le a fáról? - Bizony, hogy én! - károgtá a Varjú. - Jól van.

De ki kapta el? - Én kaptam el! - kiáltotta a Sündisznócska.

- Nos hát akkor - ítélte a Medve - mindhármótoknak joga van az almára.

- De csak egy almánk van! - kiáltotta egyszerre a Sündisznócska, a Nyúl és a Varjú.

- Osszátok el az almát szép egyforma darabkákra, és mindegyiktek vegye el a maga részét.

Megint egyszerre kiáltották mind a hárman: - Hogy a csudába nem jutott ez az eszünkbe?!

Sündisznócska elvette az almát, és négy egyforma részre vágta.

Egy darabot a Nyúlnak kínált. - Tessék, ez a tiéd, Nyúl, mert te láttad meg elsőnek.

A másodikat a Varjúnak adta. - Ez a tiéd, mert te tépted le.

A harmadik darabot ő nyelte le. - Ez az enyém, mert én kaptam el az almát.

A negyedik darabkát pedig a Medve mancsába nyomta. - Ez a tiéd, Medve. - Ugyan, miért? - ámuldozott a Medve. - Azért, mert te békítettél össze és vezettél a helyes útra bennünket! És mindannyian megették a részüket az almából, és mindenki elégedett volt, mert a Medve igazságosan döntött, senkit sem bántott meg.

P6 Szutyjev: Micsoda madár ez?

Élt egyszer egy liba. Szörnyen ostoba, irigy állat volt. Mindenkit irigyelt, mindenkivel összeveszett, mindenkire sziszegett... Az emberek fejüket csóválva mondogatták: - Szörnyű ez a Liba!

Egy alkalommal Liba meglátogatott a tavon egy hattyút. Libának nagyon megtetszett a szép, hosszú hattyúnyak. "De jó lenne nekem is egy ilyen szép, hosszú nyak" - gondolta magában. Megkérte a Hattyút: - Tudod mit? Cseréljünk! Neked adom az én nyakamat, s te add nekem a tiédet.

Hattyú egy kicsit gondolkodott, de aztán ráállt. Nyakat cseréltek.

Sétálgat a Liba szép, hosszú hattyúnyakával, s nem tudja, hogy mit kezdjen vele. Hol elfordítja, hol kinyújtja, hol ívben meghajlítja - sehogy sem találja kényelmesnek.

Meglátja Libát a Pelikán, s csak úgy dülöngél a nevetéstől. - Ó, hiszen te nem vagy se liba, se hattyú - mondja neki -, hahaha!

Megsértődött a Liba, a már éppen rá akart sziszegni, amikor észrevette, hogy a Pelikánnak milyen szép, nagy, zacskós csőre van. "De jó lenne nekem is egy ilyen szép, nagy, zacskós csőr!" - gondolta magában. Meg is mondta a Pelikánnak: - Tudod mit? Neked adom az én piros csőrömet, s te add nekem a te zacskós csőrödöt! Pelikán nevetett, de aztán ráállt. Cseréltek.

Megtetszett a Libának ez a cserebere. A Gémmel lábat cserélt: vaskos úszólábáért szép, vékony, hosszú gémlábat kapott. A Varjúval elcserélte nagy, fehér szárnyát kicsi feketére. A Pávát sokáig kellett rábeszélnie a Libának arra, hogy cserélje el vele díszes, színes farktollait az ő kis ecset farkáért. De végül sikerült neki. A jóságos Kakas könnyen odaajándékozta taraját, szakállát s hozzá még szép, kukorékoló hangját is.

Senkire és semmire nem hasonlított már a Liba. Nagy peckesen sétálgatott gémlában, varjúszárnyaival csapkodott, forgatta hattyúnyakát...

Egyszer nagy csapat liba jött vele szemközt. - Gá-gá-gá, micsoda madár ez? - ámuldoztak a libák. - Liba vagyok! - kiáltotta Liba, és vadul csapkodott varjúszárnyával, kinyújtotta hattyúnyakát, és pelikáncsőrét eltátva harsogta: - Kukurikuuuú! Mindenkinél szebb vagyok! - Hát ha te liba vagy, akkor gyere velünk! - mondták neki a libák. Kimentek a libák egy kis rétre, és Liba velük tartott. A libák a füvet csipegetik, de Liba csak tátog, ide-oda dobálja zacskós csőrét, sehogy se tud füvet tépni vele. Lementek a libák a tóra fürödni, Liba is velük tartott. A libák mind úszkálnak a tóban, de Liba a parton futkos fel s alá, gémlábbal nem tud úszni. Nevetnek a libák: - Hahahahaha! Liba meg visszakiált nekik: - Kukurikuuuú!

Kijöttek a partra a libák, s egyszerre csak honnan, honnan nem ott termett a Róka! Ijedten gágogtak a libák, és elrepültek. Csak Liba maradt ott, a varjúszárnyak nem tudták felemelni, futni kezdett hosszú gémlában, de pávafarka belegabalyodott a nádasba. Itt aztán hosszú hattyúnyakát elkapta a Róka, és - uzsgyi! - szaladni kezdett vele. Meglátták ezt a libák, lecsaptak a Rókára, vadul csípték, ahol érték. Leejtette a Róka a Libát, és elfutott.

- Köszönöm, libák, hogy megmentettetek - mondta Liba -, most már tudom, hogy mit kell tennem! Elment a Liba a Hattyúhoz, és visszaadta neki hosszú nyakát, Pelikánnak nagy, zacskós csőrét, Gémmel hosszú lábait, Varjúnak fekete szárnyát, Pávának díszes farktollait, a jóságos Kakasnak pedig a taraját, szakállát, szép kukorékoló hangját. És a Liba megint olyan lett, mint egy liba. Csak most okos és nem irigy liba lett belőle. Így szolt az én mesém a Libáról. Itt a vége, fuss el véle!

P7 A sajtok elosztása (Cape Verde Island)

Két macska lopott egy sajtot. Az egyikük el akarta osztani.

A másik nem bízott meg benne. így ezt mondta. „Menjünk a majomhoz, hogy ossza el közöttünk.”

Az egyikük elment, hogy találjon egy majmot, majd miután talált egyet, megkérdezte, hogy lenne-e bíró. „Természetesen” – felelte a majom. Majd elküldte őket egy nagy késért és mérlegért. De ahelyett, hogy a sajtot félbevágta volna, az egyik sajtot nagyobbra vágta, mint a másikat. Majd ezután a mérlegre rakta őket.

„Nem jól osztottam el” – mondta, így elkezdett a nagyobb darabból enni egy kicsit.

„Mit csinálsz?” – kiabált a macska.

„Ezek a nagyobb darabból annyit, hogy egyforma legyen a másikkal.” Miután evett a sajtból, az kisebb lett mint a másik darab. Ekkor elkezdte azt enni.

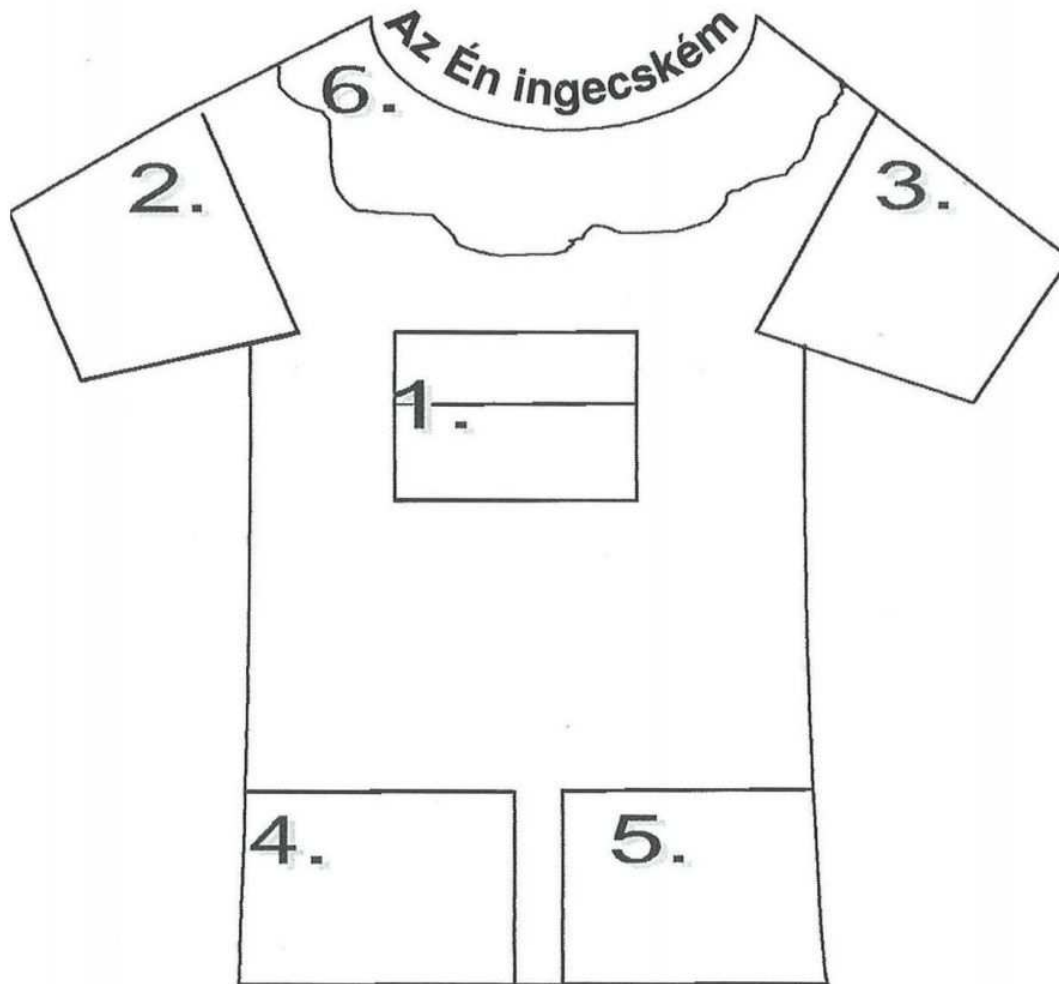
A macskák észrevették ezt, mielőtt megette volna az egész sajtot.

Azt mondták: „Bíró úr, engedd meg, hogy miénk legyen a maradék sajt és mi magunknak elosztjuk.”

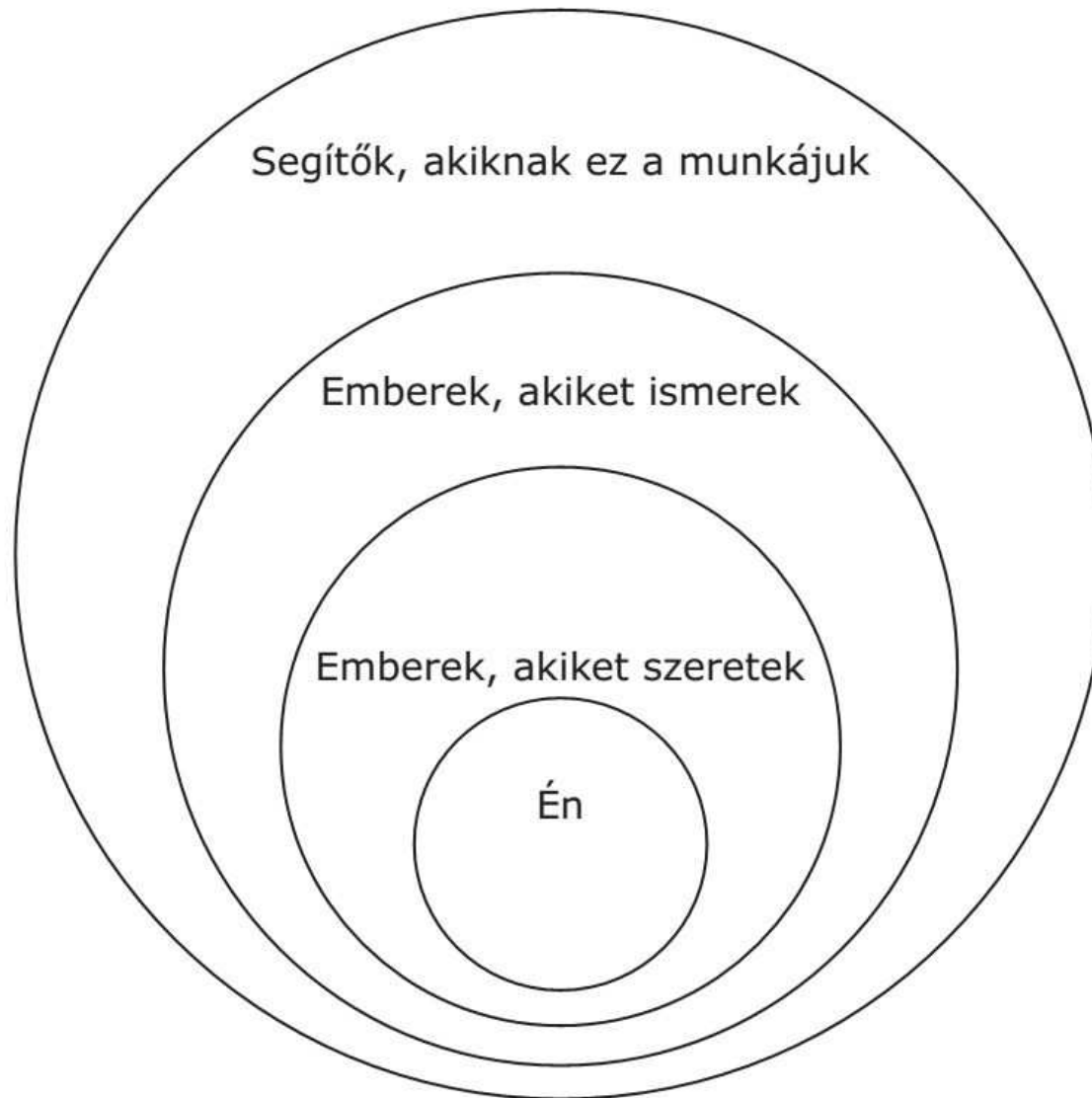
„Ó, nem” – válaszolt a majom. „Valószínűleg vitatkozni fogtok rajta és az állatok királya el fog jönni hozzám.” Így hát a majom tovább ette a sajtnak hol az egyik felét, hol pedig a másikat.

A macskák látták, hogy semmi sem fog maradni belőle. Az egyikük odafordult a másikhoz, és azt mondta. „Nekünk kellett volna elosztani a sajtot.”

D1 Az én ingem

D2 Kapcsolati körök

IRODALOMJEGYZÉK

- Kerettanterv a középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók számára (1-8. évfolyam): Társadalmi ismertek, megjelent a 23/2013. (III. 29.) EMMI rendelet 4. mellékletének részeként
- Jakab Rita-Jaksa Éva: A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény megértését segítő munkafüzet, ÉFOÉSZ, Budapest, 2007
- ÉFOÉSZ: Fogyatékossgal Élő Személyek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény könnyen érthető változata
- Kovács Melinda: Támogatott döntéshozatal, ÉFOÉSZ
- dr. Danó Réka - Graf-Jaksa Éva: Támogatott döntéshozatal, Módszertani útmutató és feladatok, ÉFOÉSZ, 2011
- Horváthné Somogyi Ildikó - Danó Réka - Tóth Szilvia: Támogatott döntéshozatal, Az ÉFOÉSZ modellkísérleti programjának tapasztalatai, ÉFOÉSZ, 2011
- Rolf Gollob-Peter Krapf: Fedezzük fel a gyermekjogokat! Budapest, 2009
- Borbélyné Nagy Éva (szerk.): Kezdő lépések – Tananyag az emberi jogok oktatásához (fordítás – elektronikusan elérhető változatban) EJBO Alapítvány, Budapest, 1999
- Németh Zita (szerk.): KOMPASZ Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez
- RÁHANGOLÓ, MOTIVÁLÓ TRÉNING, TRÉNERI SEGÉDLET, TÜRRI ISTVÁN KÉPZŐ ÉS KUTATÓ INTÉZET
- dr. Bús Imre: Önismereti és társismereti blokk foglalkozások tematikája, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar
TEHETSÉGMŰHELY
- <http://szuloi.tasz.hu/kartyajatek/>